

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ FONDAS
EUROPEJSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA
EUROPEAN FOUNDATION OF HUMAN RIGHTS

ATASKAITA DĖL NELYGAUS TAUTINIŲ MAŽUMŲ MOKYKLŲ TRAKTAVIMO REORGANIZAVIMO PROCESSE

VILNIUS 2026

ATASKAITOS AUTORIUS

Europos žmogaus teisių fondas (EFHR)

Ši nevyriausybinė organizacija buvo įsteigta 2010 metais, siekiant užtikrinti pagrindinių žmogaus teisių ir tautinių mažumų teisių apsaugą. Vykdydama savo veiklą, organizacija teikia nemokamą teisinę, švietimo ir intervencinę pagalbą. Svarbi jos veiklos sritis – rūpinimasis teisės į švietimą gimtąja kalba užtikrinimu, taip pat Lietuvos Respublikos įsipareigojimų, kylančių iš Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos, laikymosi priežiūra.

EFHR Lietuvos Respublikoje atlieka pagrindinių teisių laikymosi stebėsenos centro funkciją, ypatingą dėmesį skirdamas tautinių mažumų konstitucinių ir tarptautinių sutarčių garantijų švietimo srityje užtikrinimui. Fondo veikla grindžiama nuolatinio taikomų norminių teisės aktų, įskaitant Švietimo įstatymą bei naująjį Tautinių mažumų įstatymą, vertinimu jų atitikties privalomiems tarptautiniams standartams požiūriu. Praktiniu lygmeniu EFHR identifikuoja ir ginčija mechanizmus, turinčius netiesioginės diskriminacijos požymių, tokius kaip neproporcingos nepilnų klasių finansavimo taisyklės ar administracinės praktikos, kuriomis nepriklausomos švietimo įstaigos paverčiamos filialais. Būtent tai sudaro pagrindinę ginčo esmę Trakų rajone. Analitinė veikla papildoma intervencijomis krizinių situacijų atvejais, apimančiomis tiek ugdymo sąlygų apsaugą modernizuojamose įstaigose, tiek neapykantos kalbos reiškinių plitimo viešojoje erdvėje prevenciją. Svarbus EFHR veiklos ramstis yra tiesioginis procesinis atstovavimas, kurio pagrindu Fondas veikia kaip socialinių subjektų atstovas nacionaliniuose teisingumo vykdymo organuose. Fondo procesinė patirtis taip pat apima platų bylų spektrą pagrindinių teisių apsaugos srityje Lietuvos Aukščiausiąjame Teisme bei skundus, teikiamus Europos Žmogaus Teisių Teismui, o tai prisideda prie nuoseklios apsauginės jurisprudencijos formavimo. Šiuo aspektu EFHR, inter alia, teikė teisinę pagalbą daugiau kaip 200 bylų dėl pavardžių rašybos, iš kurių daugumoje buvo priimti palankūs sprendimai.

Fondo ekspertų rengiamos ataskaitos sudaro oficialią informacinę medžiagą Europos Tarybos institucijoms ir yra naudojamos moksliskai pagrįstam aukščiausių valstybės valdžios institucijų informavimui apie realias grėsmes švietimui ir tautinių mažumų teisėms. Vykdydama advokacijos veiklą, organizacija sistemingai informuoja Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos

aukščiausių valstybės valdžios institucijų atstovus (be kita ko, siunčiant oficialią korespondenciją Lenkijos Respublikos Ministrui Pirmininkui ir Užsienio reikalų ministrui) apie lenkų švietimo Vilniaus apskrityje problemas. Šio diskurso internacionalizavimą taip pat stiprina Fondo vykdoma nuolatinė vietinės spaudos stebėseną ir jos vertimas į anglų kalbą, sudarant sąlygas užsienio diplomatinėms atstovybėms ir žmogaus teisių organizacijoms objektyviau vertinti situaciją.

EFHR institucinis ir procesinis įsitraukimas į aptariamą bylą

Pagal savo statutinę veiklą, orientuotą į žmogaus teisių apsaugą, kuri aprėpia tautinių mažumų teisių garantijas, Europos žmogaus teisių fondas (EFHR) nuo pat konflikto eskalacijos pradžios ėmėsi daugybės administracinių ir teisinių intervencijų bei veiksmų socialinio dialogo srityje, susijusių su Trakų r. Paluknio Longino Komolovskio gimnazijos ir Trakų r. Senujų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinės mokyklos reorganizavimo procesu. Ikiteisminiame etape Fondas pateikė oficialius intervencinius raštus Trakų rajono savivaldybei, taip pat Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos švietimo ministerijoms, atkreipdamas dėmesį į galimus tautinių mažumų apsaugos standartų pažeidimus. Nesant konstruktyvios vietos valdžios institucijų reakcijos, 2024 metais EFHR taip pat kreipėsi į aukščiausias Lenkijos Respublikos valstybės valdžios institucijas, įskaitant Ministrą Pirmininką ir Užsienio reikalų ministrą, išsamiai informuodamas apie blogėjančią lenkų švietimo padėtį Vilniaus apskrityje.

Procesiniu lygmeniu EFHR įsitraukė į tiesioginės teisinės pagalbos teikimą, atstovaudamas Paluknio bendruomenei „Dienmedis“. 2022 m. birželio 14 d. Bendruomenė pateikė Vilniaus apygardos administraciniam teismui prašymą leisti jai dalyvauti vykstančiame procese (bylos Nr. eI3-4265-809/2022) suinteresuoto asmens statusu. Šis prašymas buvo pagrįstas tuo, kad švietimo įstaigos savarankiškumo panaikinimas pažeidžia teisėtus gyventojų teisinius ir socialinius interesus, lemia reikšmingą kaimo kultūrinio ir socialinio gyvenimo nykimą. 2023 m. kovo 13 d., praėjus devyniems mėnesiams nuo pirminio prašymo pateikimo, Fondo įgaliotas atstovas buvo priverstas pateikti teismui papildomą raštą šiuo klausimu, kuriame nurodyta, kad iki šiol jam nebuvo suteikta prieiga prie elektroninės bylos medžiagos, nebuvo įteikti jokie procesiniai dokumentai, o klausimas dėl leidimo dalyvauti procese liko neišspręstas, nepaisant jau paskirtos teismo posėdžio datos. Buvo prašoma nedelsiant pašalinti šias kliūtis ir sudaryti Bendruomenei galimybę įgyvendinti savo procesines teises. Nepaisant visų formalių reikalavimų įvykdymo, Vilniaus apygardos administracinis teismas visiškai ignoravo pateiktus prašymus, o proceso metu nebuvo priimtas ir

įteiktas joks procesinis sprendimas (nutartis) dėl Paluknio bendruomenės „Dienmedis“ įtraukimo ar atsisakymo ją įtraukti į bylą. Tai reiškia, kad teismas atsisakė formaliai išnagrinėti tinkamai pateiktą prašymą, taip atimdamas iš susitelkusios vietos bendruomenės teisę aktyviai dalyvauti ginant savo esminius interesus teisme. Toks teismo neveikimas laikytinas esminiu teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pažeidimu ir papildomai kelia abejonių dėl procedūrų, kuriomis sprendžiamas tautinių mažumų mokyklų likimas, skaidrumo.

Europos žmogaus teisių fondo (EFHR) vertinimu, teisingumo sistemos neveikimas ir savivaldybės institucijų sprendimai Trakų rajone nėra atsitiktinio pobūdžio. Jie sudaro platesnio, institucionalizuoto tautinių mažumų švietimo marginalizavimo Lietuvoje proceso dalį. Šios praktikos, atitinkančios nerimą keliančią mokymo gimtąja kalba ribojimo ir švietimo įstaigų, veikiančių ne lietuvių kalba, uždarymo iš viršaus tendenciją, sudaro Europos Tarybos formuojamų standartų pažeidimą. Atsižvelgiant į šią sistemine grėsmę, EFHR nuo 2010 metų vykdo pagrindinę žmogaus teisių apsaugos centro funkciją, ypatingą dėmesį skirdamas tautinėms mažumoms priklausančioms garantijoms. Fondas ne tik užtikrina tiesioginį ir nemokamą procesinį atstovavimą nukentėjusioms bendruomenėms, bet ir aktyviai internacionalizuoja diskursą dėl tautinių mažumų teisių pažeidimų.

I. ATASKAITOS TEMA

Šios ataskaitos tema yra kompleksinė Trakų rajone vykdomo švietimo įstaigų tinklo reorganizavimo proceso teisinė-administracinė analizė, atliekama sisteminių konstitucinio asmenų lygybės prieš įstatymą principo pažeidimų bei tarptautinių tautinių mažumų apsaugos standartų pažeidimų aspektu.

Analizė apima ilgalaikį struktūrinių pertvarkų procesą, ypatingą dėmesį skiriant dviejų lenkų tautinės mažumos švietimo įstaigų situacijai: Trakų r. Paluknio Longino Komolovskio gimnazijai bei Trakų r. Senujų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinei mokyklai. Faktinės ir teisinės išvados grindžiamos surinktos procesinės dokumentacijos, oficialios korespondencijos su Trakų rajono meru analize, taip pat išsamia 2022–2026 metų statistinių duomenų analize, atspindinčia švietimo finansavimo mechanizmus bei mokinių registracijos valstybinėje sistemoje ypatumus.

Šio analitinio darbo pagrindą sudaro fiksuojamas socialinės įtampos didėjimas bei gausūs signalai apie galimą vienodo požiūrio į tautinei mažumai priklausančius asmenis principo pažeidimą, atsižvelgiant į tai, kad ši grupė Trakų rajone sudaro beveik 30 % visų gyventojų. Pagrindinė ginčo esmė, lėmusi šios analizės parengimą, yra Trakų rajono savivaldybės siekis panaikinti minėtų įstaigų teisinį savarankiškumą. Šie veiksmai, inicijuoti Trakų rajono savivaldybės tarybos 2022 m. kovo mėn. sprendimu, yra nukreipti į šių įstaigų pertvarkymą į kitų švietimo įstaigų filialus (tai yra atitinkamai: Paluknio Longino Komolovskio gimnaziją – į Lentvario Henriko Senkevičiaus gimnazijos skyrių, o Senujų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinę mokyklą – į Trakų gimnazijos skyrių). Administracinės ir konstitucinės teisės požiūriu svarbi šios ataskaitos tyrimo kryptis yra viešojoje erdvėje pasirodančių signalų apie galimą sprendimų priėmimo organo veiklos dubliavimą (ar paralelinį veikimą) patikrinimas. Analizės objektas taip pat apima pranešimų, pagal kuriuos savivaldybė gali taikyti skirtingas, privilegijuotas organizacines ir finansines priemones lietuvių mokomąja kalba veikiančioms mokykloms, esančioms analogiškoje demografinėje situacijoje kaip ir lenkų mokyklos, vertinimą. Ataskaitos tikslas – objektyviai įvertinti faktinę ir teisinę situaciją šiuo aspektu.

II. FAKTINĖ PADĖTIS IR CHRONOLOGIJA

Šis aprašymas skirtas faktinių aplinkybių, sudarančių pagrindą tolesnei analizei, sisteminiui. Nagrinėjamas klausimas susijęs su daugelį metų trunkančiu ginču dėl tautinių mažumų mokyklų tinklo reorganizavimo proceso Trakų rajone, inicijuoto vietos savivaldybės 2022 m. kovo mėn. Konflikto esmę sudaro valdymo organo priimtas sprendimas panaikinti lenkų kalba veikiančių švietimo įstaigų teisinį savarankiškumą – visų pirma Trakų r. Paluknio Longino Komolovskio gimnazijos ir Trakų r. Senųjų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinės mokyklos – ir administraciniu būdu jas pertvarkyti į kitų įstaigų filialus.

Šie veiksmai sulaukė ryžtingo mokyklų bendruomenių pasipriešinimo, dėl kurio buvo inicijuoti ilgai trunkantys administracinių teismų procesai. Siekiant aiškumo, toliau pateikiama šio ginčo eiga, išdėstyta chronologine tvarka:

1. Reorganizavimo proceso inicijavimas ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymas (2022)

- **2022 m. kovo 14 d.** – Paluknio Longino Komolovskio gimnazijos taryba pateikė oficialų raštą (Nr. D3-5), kuriuo išreiškė prieštaraivą Trakų rajono savivaldybės pateiktam mokyklų tinklo reorganizavimo plano projektui. Nurodyta, kad įstaiga atitinka teisės aktų reikalavimus savarankiškai tautinių mažumų gimnazijai.
- **2022 m. kovo 31 d.** – Trakų rajono savivaldybės taryba priėmė sprendimą Nr. S1E-68, kuriuo patvirtino 2022–2026 metų mokyklų tinklo pertvarkos planą, numatantį, be kita ko, dviejų minėtų lenkų švietimo įstaigų savarankiškumo netekimą.
- **2022 m. balandžio 28 d.** – Trakų rajono savivaldybės taryba priėmė sprendimą Nr. S1E-80, išreiškiantį formalų sutikimą reorganizuoti Paluknio Longino Komolovskio gimnaziją ją pertvarkant į filialo skyrių (pagrindinio ugdymo skyrių) Lentvario Henriko Senkevičiaus gimnazijoje.
- **2022 m. gegužė** – mokyklos bendruomenės atstovai apskundė minėtus sprendimus Vilniaus apygardos administraciniam teismui.
- **2022 m. birželio 3 d.** – Vilniaus apygardos administracinis teismas priėmė nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, sustabdydamas 2022 m. balandžio 28 d. sprendimo

vykdymą. Šis sprendimas teisiškai sudarė galimybę įstaigoms toliau veikti kaip savarankiškomis institucijoms.

- **2022 m. rugsėjis** – valdymo organas užblokavo 11 ir 12 klasių suformavimą Paluknio Longino Komolovskio gimnazijoje dėl minimalaus 12 mokinių skaičiaus nepasiekimo. 2022 m. rugsėjo 6 d. Trakų rajono savivaldybės taryba priėmė sprendimą (Nr. S1E-161) dėl šių klasių mokinių išbraukimo iš valstybinio registro.
- **2022 m. spalio** – protestuojant prieš išbraukimą iš registru, iki spalio 27 d. 11-12 klasių mokiniai fiziškai tęsė mokymąsi įstaigoje, o pedagoginis personalas dirbo neatlygintinai.

2. Nauji savivaldybės sprendimai ir centrinių institucijų intervencija (2023–2024)

- **2023–2024 mokslo metai** – lietuvių mokomąja kalba veikusi Trakų r. Senujų Trakų Kęstučio pagrindinė mokykla buvo pertvarkyta į progimnaziją (aštuonmetę), išlaikant jos teisinį statusą, o lietuvių mokomąja kalba veikusi Onušio Donato Malinausko gimnazija buvo formaliai pertvarkyta į pagrindinę mokyklą (dešimtmetę), taip pat išlaikant teisinį statusą.
- **2023–2024 mokslo metai** – valdymo organo įgyvendinti diferencijuoti administraciniai mechanizmai Paluknyje esančių švietimo įstaigų atžvilgiu. Lenkų mokomąja kalba veikiančioje Paluknio Longino Komolovskio gimnazijoje 2022 m. buvo panaikintos abiturientų klasės dėl nustatyto mokinių skaičiaus ribos nepasiekimo, o lietuvių mokomąja kalba veikiančioje Medeinos gimnazijoje (esančioje tame pačiame pastate) savivaldybė taikė išorinės registracijos mechanizmą. Medeinos gimnazijos 11 klasės mokiniai buvo formaliai įrašyti į valstybinį registrą kaip Rūdiškių gimnazijos mokiniai, tuo pačiu metu fiziškai tęsdami mokymąsi ankstesnėje įstaigoje Paluknyje. Šis veiksmas sudarė galimybę valdymo organui skirti šioms klasėms pilną finansavimą.
- **2023 m. lapkričio 23 d.** – Vilniaus apygardos administracinis teismas pirmojoje instancijoje atmetė mokinių tėvų skundą dėl pirminio sprendimo reorganizuoti švietimo įstaigą. Pareiškėjai pateikė apeliacinį skundą Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui (LVAT).

- **2024 m. balandžio 17 d.** – gimnazijos taryba pateikė prašymą dėl reorganizavimo atšaukimo arba savarankiškos pagrindinės mokyklos statuso išsaugojimo.
- **2024 m. balandžio 25 d.** – Trakų rajono savivaldybės taryba priėmė naują sprendimą (Nr. S1E-86), keičiantį reorganizavimo grafiką, perkeltant jos terminus iš 2022 metų į 2024 metus. Šis veiksmas buvo atliktas nepaisant vis dar galiojusių 2022 metų teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių.
- **2024 m. gegužės 8 d.** – LVAT (bylos Nr. eA-1183-520/2024) atmetė savivaldybės prašymą panaikinti 2022 m. birželio 3 d. taikytas laikinas apsaugos priemones.
- **2024 m. gegužės 23 d. – birželio 3 d.** – gimnazijos taryba kreipėsi į Lietuvos Respublikos Prezidentą, prašydama intervencijos. 2024 m. birželio 3 d. Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarija raštu kreipėsi į Trakų rajono merą, prašydama išnagrinėti skundą ir pateikti oficialią poziciją dėl jame išdėstytų kaltinimų.
- **2024 m. birželio 12 d.** – LVAT atmetė pareiškėjų prašymą skirti baudą savivaldybės pareigūnams (įskaitant merą) už darytą reorganizavimo veiksmų vykdymo spaudimą nepaisant teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Teismas konstatavo, kad už kolegialius tarybos sprendimus negalima priskirti individualios atsakomybės.

4. Įrodinėjimo klausimai, bandymai pasiekti taikų susitarimą ir įsiteisėję sprendimai (2025)

- **2025 m. sausis – vasaris** – LVAT (2025 m. vasario 4 d. nutartimi) atmetė savivaldybės prašymą nagrinėti apeliacinį skundą pagrindinėje byloje pagreitinta tvarka. Tuo pačiu metu pirmosios instancijos teismai du kartus (sausio 14 d. ir kovo 24 d.) įpareigojo savivaldybę pateikti trūkstamus tarybos posėdžių stenogramų įrašus, numatant baudą už šio įpareigojimo nevykdymą.
- **2025 m. kovas – balandis** – gimnazijos taryba du kartus (kovo 3 d. ir 24 d.) teikė pasiūlymus sudaryti taikos sutartį, numatančią įstaigos pertvarkymą į savarankišką dešimtmetę mokyklą. Trakų rajono meras (kovo ir balandžio mėn.) atmetė abu taikos pasiūlymus, remdamasis vykstančiais teismo ginčiais.
- **2025 m. balandžio 30 d.** – Regionų administracinis teismas pirmojoje instancijoje atmetė skundą dėl 2022 m. rugsėjo 6 d. sprendimo išbraukti 11-12 klasių mokinius.

- **2025 m. gegužės 30 d.** – skundžianti šalis pateikė apeliacinį skundą dėl 2025 m. balandžio 30 d. pirmosios instancijos teismo sprendimo (bylos Nr. eI3-650-979/2025). Skundo objektu ir tolesnio ginčo dalyku išlieka 2022 m. rugsėjo 6 d. Savivaldybės tarybos sprendimas (Nr. S1E-161), kuriuo – jau po mokslo metų pradžios ir faktinio mokinių mokymosi proceso pradžios – buvo likviduota III gimnazijos klasė (6 mokiniai) ir IV gimnazijos klasė (4 mokiniai).
- **2025 m. spalio 29 d.** – LVAT pagrindinėje byloje priėmė įsiteisėjusį sprendimą, atmesdamas pareiškėjų apeliacinį skundą ir galutinai panaikindamas 2022 m. birželio 3 d. taikytas laikinas apsaugos priemones.
- **2025 m. lapkričio 12 d.** – Trakų rajono meras priėmė dokumentą (Nr. MP3E-928), kuriuo įpareigojo mokyklų direktorius atnaujinti pertvarkymo procedūras, nustatydamas galutinę susijungimo datą – 2026 m. rugpjūčio 28 d.
- **2025 m. gruodžio 10 d.** – LVAT (bylos Nr. eAS-765-492/2025) panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą nutraukti procesą dėl 2024 m. balandžio mėn. sprendimo ir perdavė klausimą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.
- **2025 m. gruodžio 29 d.** – Regionų administracinis teismas atmetė pareiškėjų prašymą taikyti naują reikalavimo užtikrinimo priemonę dėl 2024 m. sprendimo. Teismas konstatavo, kad nėra pagrindo manyti, jog ateityje gali kilti neigiamų pasekmių. Gruodžio mėn. valstybiniame registre gimnazijos statusas buvo pakeistas į „reorganizuojama“.
- **Esama padėtis (apeliacija dar neišnagrinėta)** – apeliacinis procesas, inicijuotas 2025 m. gegužės 30 d. apeliaciniu skundu dėl 11-12 klasių išregistravimo, tebevyksta. LVAT bylos nagrinėjimo posėdžio data dar nėra paskirta.

5. Restruktūrizavimo proceso užbaigimas ir esama situacija (2026)

- **2026 m. sausio 31 d.** – patvirtintas galutinis grafikas, pagal kurį nuo 2026 m. rugsėjo 1 d. Paluknio Longino Komolovskio gimnazija neteks savarankiškumo ir pradės veiklą kaip Lentvario mokyklos filialo skyrius.
- **2026 m. vasaris** – lenkų tautinės mažumos atstovai viešojoje erdvėje iškėlė faktą, kad savarankiškumo neteko tik dvi minėtos lenkų mokyklos (vasario 5 d.). Atsakydamas į ginčo

eskalaciją ir argumentus dėl diskriminacijos, Trakų rajono meras (vasario 6 d.) viešai pasiūlė perduoti lenkų švietimo įstaigas centrinės valdžios valdymui.

6. Procese dalyvaujančių švietimo įstaigų teisinio statuso suvestinė

Dėl aukščiau aprašytos faktinių ir teisinių įvykių sekos atskirų švietimo įstaigų statusas susiformavo taip:

- 1. Paluknio Longino Komolovskio gimnazija (mokykla lenkų mokomąja kalba)** – degradavimas į Lentvario Henriko Senkevičiaus gimnazijos filialo skyrių (dešimtmetę) (teisinio savarankiškumo praradimas numatytas 2026 m. rugpjūčio 28 d.).
- 2. Senųjų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinė mokykla (mokykla lenkų mokomąja kalba)** – faktinis degradavimas iki filialo skyriaus statuso (aštuonmetės).
- 3. Onušio Donato Malinausko gimnazija (mokykla lietuvių mokomąja kalba)** – pertvarkymas į pagrindinę mokyklą (dešimtmetę), išlaikant teisinį statusą. Priešingai nei lenkų mokyklos, įstaiga išsaugojo 11–12 klasių funkcionavimą per tikslinių savivaldybės subvencijų sistemą. 11–12 klasių gimnazijos mokiniai buvo formaliai įrašyti į valstybinį registrą kaip Aukštadvario gimnazijos mokiniai, mokytojai taip pat įdarbinti Aukštadvario gimnazijoje, nors faktiškai ugdymo procesas ir darbas toliau vyko ankstesnėje įstaigoje Onuškyje.

III. TRAKŲ RAJONO ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ REORGANIZAVIMO IR FINANSAVIMO MECHANIZMŲ ANALIZĖ

Pagrindinis šios analizės objektas – prielaidų, rodančių skirtingą švietimo įstaigų traktavimą pagal mokymo kalbą, patikrinimas. Tyrimo požiūriu nagrinėjamos problemos neapsiriboja reorganizavimo proceso teisinėmis prielaidomis, kurias savivaldybė turi teisę įgyvendinti. Esminis dėmesys skiriamas galimai nevienodam valdymo organo požiūriui į tautinių mažumų mokyklas, palyginti su lietuvių kalba veikiančiomis švietimo įstaigomis, esančiomis griežtai analogiškoje demografinėje situacijoje.

11–12 KLASĖS

1. Paluknio Longino Komolovskio gimnazija

Pirmuoju analizuojamu subjektu yra Paluknio Longino Komolovskio gimnazija (mokykla lenkų mokomąja kalba). 2022–2023 mokslo metais, kurie žymi sisteminės mokyklų tinklo reorganizacijos pradžią, šiai įstaigai buvo taikomas griežtas administracinis režimas. Šio proceso metu 11 ir 12 klasių mokiniai buvo išbraukti iš valstybinio mokinių registro 2022 m. rugsėjo 6 d. Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimu. Tiesioginiu šio sprendimo pagrindu tapo nustatyto mokinių skaičiaus ribos nepasiekimas, kai pagal įstatymą klasėje turi būti ne mažiau kaip dvylika mokinių. Šis veiksmas lėmė tai, kad neliko teisinio pagrindo tolesniam šių klasių funkcionavimui, todėl jos de facto buvo panaikintos, nepaisant to, kad mokiniai fiziškai dar lankė mokyklą ir tęsė mokymąsi be finansavimo (protesto forma) iki 2022 m. spalio 27 d.

Šio laikotarpio dokumentacijos analizė rodo, kad savivaldybės valdžios institucijos atsisakė galimybės taikyti teisės aktuose numatytas apsaugos priemones. Be kita ko, buvo ignoruota švietimo teisės aktuose leidžiama galimybė įgyvendinti bendrą mokymo planą dviem atskiroms mokykloms, veikiančioms tame pačiame pastate (Paluknio Longino Komolovskio gimnazijai ir „Medeinos“ gimnazijai). Valdymo organas formaliai traktavo šį mechanizmą kaip vien rekomendacinio pobūdžio ir atsisakė jį įgyvendinti. Papildomai buvo nustatyti netikslumai visuomenės nuomonės svarstymo procedūroje šiuo klausimu. Atsisakymas taikyti bendrą mokymo planą buvo grindžiamas žodine, jokių protokolų nepatvirtinta „Medeinos“ gimnazijos direktoriaus

deklaracija. Vėliau pateikti rašytiniai tėvų ir šios mokyklos tarybos pirmininkės pareiškimai, patvirtinantys bendradarbiavimo valią, buvo Trakų rajono mero pripažinti neautentiškais.

2. Lietuvių mokomąja kalba veikianti Paluknio „Medeinos“ gimnazija

2023–2024 mokslo metais, o vėliau 2024–2025 ir 2025–2026 mokslo metais, ši gimnazija susidūrė su analogiška demografinė situacija trūko mokinių, reikalingų 11 ir 12 klasėms suformuoti. Tačiau šiuo atveju savivaldybė nepriėmė sprendimo išbraukti klases iš registro, bet pasirinko alternatyvų lankstesnį administracinį sprendimą. Mokiniai, neatitinkantys nustatyto skaičiaus kriterijaus, de jure buvo įrašyti į Rūdiškių gimnazijos mokinių registrą, tuo tarpu de facto visas ugdymo procesas ir toliau vyko bei yra tęsiamas jų gimtojoje mokykloje Paluknyje. Aprašyto pakaitinio mechanizmo taikymas sukūrė sisteminių organizacinio dualizmo reiškinių. Mokiniai formaliai priklauso vienai mokyklai, vykdydami mokymo programą kitos vietos fizinėse patalpose.

1 ir 2 punktų palyginamoji suvestinė (11–12 klasės)

Palyginamasis kriterijus	Švietimo įstaiga lenkų mokomąja kalba (2022)	Švietimo įstaiga lietuvių mokomąja kalba (2023)
Subjektas	Paluknio Longino Komolovskio gimnazija	Paluknio „Medeinos“ gimnazija
Demografinis statusas	Klasės mokinių skaičius mažesnis už nustatytą ribą	Klasės mokinių skaičius mažesnis už nustatytą ribą
Institucijos sprendimas	Išbraukimas iš mokinių registro	Veiklos tęstinumas užtikrintas per formalius perkėlimus, mokinius registruojant Rūdiškių mokykloje
Užsiėmimų vykdymo vieta	Galimybės tęsti mokymąsi netekimas	Esamos vietos išlaikymas (Paluknys)
Finansavimas	Klasių finansavimo sustabdymas	Pilnas finansavimas iš savivaldybės biudžeto
Galutinis rezultatas	Klasių likvidavimas	Klasių išlaikymas

3. Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla

2023–2024 mokslo metais mokykloje buvo įgyvendintas organizacinis modelis, grindžiamas faktinės ugdymo proceso vykdymo vietos atskyrimu nuo formalios mokinių registracijos vietos. 11 ir 12 klasių mokiniai fiziškai mokosi mokykloje Onuškyje, tuo tarpu valstybiniuose registruose yra įrašyti kaip Aukštadvario gimnazijos mokiniai. Šio sprendimo finansinis aspektas grindžiamas savivaldybės taikomu dvigubo tų pačių ugdymo vienetų finansavimo mechanizmu. Tai rodo, kad valdymo organas taiko organizacinius instrumentus, leidžiančius disponuoti viešosiomis lėšomis

taip, kad pasirinktos mokyklos būtų apsaugotos nuo reikalavimų, kylančių dėl nustatytų mokinių skaičiaus ribų nepasiekimo.

Tačiau būtina pažymėti, kad neatitikimas tarp realiai vykdomo ugdymo proceso ir jo formalaus dokumentavimo (kaip Onušio mokyklos ir „Medeinos“ gimnazijos atveju) lemia konkrečias sistemines pasekmes. Švietimo finansavimo požiūriu tai sukuria anomaliją, pasireiškiančią dirbtiniu etatinių sąnaudų dubliavimu: valstybės švietimo subvencija, formaliai „sekanti paskui mokinį“, nukreipiama į registrinės mokyklos biudžetą, užtikrindama ten dirbančio pedagoginio personalo išlaikymą.

Tuo pačiu, siekdamas užtikrinti realų ugdymo procesą tiems patiems mokiniams, fiziškai pasiliekančiams savo gimtojoje mokykloje (pvz., „Medeinos“ gimnazijoje), valdymo organas yra priverstas skirti papildomas biudžeto lėšas vietoje dirbančių mokytojų darbo apmokėjimui. Dėl to, vertinant visą viešųjų finansų sistemą, vieno dalyko mokymui konkrečiai mokinių grupei tenka du mokytojai, o tai lemia akivaizdų biudžetinį neefektyvumą ir sukuria paslėptą, dvigubo pasirinktų mokyklų finansavimo iš savivaldybės biudžeto mechanizmą. Pagrindinis šio administracinio sprendimo rezultatas – ir kartu jo faktinis tikslas – yra pilnas, šimtu procentų vykdomas klasių išlaikymo finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto, nors šios klasės pagal galiojančias normas neatitinka įstatyme nustatytų mokinių skaičiaus reikalavimų. Šiuos reiškinius iliustruoja pateikta lentelė:

Analizės elementas	Faktinė padėtis (įgyvendinimas)	Formali padėtis (dokumentacija)	Sisteminis poveikis
Mokymosi vieta	Vietos mokykla mokinio gyvenamojoje vietovėje	Registrinė įstaiga kitoje vietovėje	Valstybės švietimo lėšų pervedimas registrinei mokyklai
Klasės statusas	Reguliarūs ugdymo užsiėmimai gimtojoje mokykloje	Klasė, formaliai neegzistuojanti gimtojoje mokykloje	Vietos mokyklos subvencijos praradimas kitos mokyklos naudai
Personalo užtikrinimas ir finansavimas	Ugdymą vykdo vietoje dirbantis mokytojas	Valstybės mokinio krepšelio dotacija, priskirta registrinei mokyklai	Etatinių sąnaudų dubliavimas (būtinybė papildomai apmokėti vietos mokytoją iš savivaldybės biudžeto)
Švietimo statistika	Realus, fizinis mokinių buvimas atitinkamoje mokykloje	Mokinių priskyrimas išoriniam administraciniam vienetui	Dirbtinis registrinių mokyklų potencialo didinimas vietos mokyklų sąskaita

4. Suvestinė analizė dėl 11–12 klasių reorganizavimo (2022–2026 metai)

Trijų iš eilės einančių mokslo metų duomenų analizė atskleidžia pasikartojantį modelį: mokiniai neišnyksta iš švietimo sistemos – jie išnyksta tik iš lenkų mokyklų registrų, tuo pat metu formaliai priskiriami lietuvių mokykloms, taip dirbtinai palaikant jų veiklą ir nukreipiant ten valstybės finansavimą. Finansavimo sprendimus iliustruoja toliau pateiktos lentelės:

2022–2023 MOKSLO METAI

Mokykla	Klasė	Mokiniai fiziškai vietoje	Mokiniai formaliame registre	Kur nukreipiamas finansavimas
Paluknio Longino Komolovskio gimnazija	11	Mokiniai buvo (galimas jungtinis mokymas)	0	Mokyklai neskiriamas finansavimas
Paluknio Longino Komolovskio gimnazija	12	Mokiniai mokosi vietoje	0	Mokyklai neskiriamas finansavimas
Paluknio „Medeinos“ gimnazija	11	14	14	Finansavimas skiriamas „Medeinos“ gimnazijai iš valstybės biudžeto
Paluknio „Medeinos“ gimnazija	12	12	12	Finansavimas skiriamas „Medeinos“ gimnazijai iš valstybės biudžeto
Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla	11	Mokiniai mokosi vietoje	0	Aukštadvario gimnazijai (100 %) papildomas finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla	12	Mokiniai mokosi vietoje	0	Aukštadvario gimnazijai (100 %) papildomas finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
Aukštadvario gimnazija	11	Dalis mokinių fiziškai čia nesimoko	13	Aukštadvario gimnazija, be pilno finansavimo iš valstybės biudžeto, gauna papildomą 100 % finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto, nes 11 klasės mokiniai iš Onušio yra registruoti Aukštadvario gimnazijos registre, tačiau mokosi Onuškyje
Aukštadvario gimnazija	12	Dalis mokinių fiziškai čia nesimoko	12	Aukštadvario gimnazija, be pilno finansavimo iš valstybės biudžeto, gauna papildomą 100 % finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto, nes 12 klasės mokiniai iš Onušio yra registruoti Aukštadvario gimnazijos registre, tačiau mokosi Onuškyje

2023–2024 MOKSLO METAI

Mokykla	Klasė	Mokiniai fiziškai vietoje	Mokiniai formaliame registre	Kur nukreipiamas finansavimas
Paluknio Longino Komolovskio gimnazija	11	Klasės nėra	0	–
Paluknio Longino Komolovskio gimnazija	12	Klasės nėra	0	–
Paluknio „Medeinos“ gimnazija	11	Mokiniai mokosi vietoje	0	Rūdiškių gimnazijos (100 %) papildomas finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
Paluknio „Medeinos“ gimnazija	12	13	13	Finansavimas skiriamas „Medeinos“ gimnazijai iš valstybės biudžeto
Rūdiškių gimnazija	11	Dalis mokinių mokosi fiziškai kitur	21	Rūdiškių gimnazija, be pilno finansavimo iš valstybės biudžeto, gauna papildomą 100 % finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto, nes 11 klasės mokiniai iš Trakų r. Paluknio „Medeinos“ gimnazijos yra registruoti Rūdiškių gimnazijos registre
Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla	11	Mokiniai mokosi vietoje	0	Aukštadvario gimnazija gauna (100 %) papildomą finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla	12	Mokiniai mokosi vietoje	0	Aukštadvario gimnazija gauna (100 %) papildomą finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
Aukštadvario gimnazija	11	Dalis mokinių fiziškai čia nesimoko	14	Aukštadvario gimnazija, be pilno finansavimo iš valstybės biudžeto, gauna papildomą 100 % finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto, nes 11 klasės mokiniai iš Onušio yra registruoti Aukštadvario gimnazijos registre, tačiau mokosi Onuškyje
Aukštadvario gimnazija	12	Dalis mokinių fiziškai čia nesimoko	12	Aukštadvario gimnazija, be pilno finansavimo iš savivaldybės biudžeto, nes 12 klasės mokiniai iš Onušio yra registruoti Aukštadvario gimnazijos registre, tačiau mokosi Onuškyje

2024–2025 MOKSLO METAI

Mokykla	Klasė	Mokiniai fiziškai vietoje	Mokiniai formaliame registre	Kur nukreipiamas finansavimas
Paluknio Longino Komolovskio gimnazija	11	Klasės nėra	0	–
Paluknio Longino Komolovskio gimnazija	12	Klasės nėra	0	–
Paluknio „Medeinos“ gimnazija	11	13	13	Finansavimas skiriamas iš valstybės biudžeto
Paluknio „Medeinos“ gimnazija	12	Mokiniai mokosi vietoje	0	Rūdiškių gimnazija gauna papildomą 100 % finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
Rūdiškių gimnazija	11		22	Finansavimas skiriamas Rūdiškių gimnazijai iš valstybės biudžeto
Rūdiškių gimnazija	12	Dalis mokinių fiziškai čia nesimoko	20	Rūdiškių gimnazija, be pilno finansavimo iš valstybės biudžeto, gauna papildomą 100 % finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto, nes 12 klasės mokiniai iš Trakų r. Paluknio „Medeinos“ gimnazijos yra registruoti Rūdiškių gimnazijos registre
Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla	11	Formaliai klasės nėra	0	Aukštadvario gimnazija gauna (100 %) papildomą finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla	12	Mokiniai mokosi vietoje	0	Aukštadvario gimnazija gauna (100 %) papildomą finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
Aukštadvario gimnazija	11	0 fiziškai	0	–
Aukštadvario gimnazija	12	Dalis mokinių fiziškai čia nesimoko	16	Aukštadvario gimnazija, be pilno finansavimo iš valstybės biudžeto, gauna papildomą 100 % finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto, nes 12 klasės mokiniai iš Onušio yra registruoti Aukštadvario gimnazijos registre, tačiau mokosi Onuškyje

2025–2026 MOKSLO METAI

Mokykla	Klasė	Mokiniai fiziškai vietoje	Mokiniai formaliame registre	Kur nukreipiamas finansavimas
Paluknio Longino Komolovskio gimnazija	11	Klasės nėra	0	–
Paluknio Longino Komolovskio gimnazija	12	Klasės nėra	0	–
Paluknio „Medeinos“ gimnazija	11	Mokiniai mokosi vietoje	0	Rūdiškių gimnazija gauna (100 %) papildomą finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
Paluknio „Medeinos“ gimnazija	12	12	12	„Medeinos“ gimnazija gauna finansavimą iš valstybės biudžeto
Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla	11	Mokiniai mokosi vietoje	0	Aukštadvario gimnazija gauna (100 %) papildomą finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla	12	Mokiniai mokosi vietoje	0	Aukštadvario gimnazija gauna (100 %) papildomą finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
Aukštadvario gimnazija	11	Dalis mokinių ne iš šios mokyklos	36	Aukštadvario gimnazija, be pilno finansavimo iš valstybės biudžeto, gauna papildomą 100 % finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto, nes 11 klasės mokiniai iš Onušio yra registruoti Aukštadvario gimnazijos registre, tačiau mokosi Onuškyje
Aukštadvario gimnazija	12	dalis mokinių ne iš šios mokyklos	24	Aukštadvario gimnazija, be pilno finansavimo iš valstybės biudžeto, gauna papildomą 100 % finansavimą iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto, nes 12 klasės mokiniai iš Onušio yra registruoti Aukštadvario gimnazijos registre, tačiau mokosi Onuškyje

5–10 KLASĖS

5. Statistinių duomenų analizė

2022–2026 mokslo metų statistinių duomenų analizė, apimanti 5–10 klasių dydį ir jų finansavimo struktūrą, atskleidžia bendrą demografinę problemą Trakų rajono švietimo sistemoje. Surinkta tiriamoji medžiaga aiškiai rodo, kad nepilnos klasės (kuriuose mokinių skaičius yra mažesnis už

nustatytą 8 mokinių ribą) yra vienodai būdingos tiek lietuvių mokomąja kalba veikiančioms mokykloms (Trakų r. Senujų Trakų Kęstučio pagrindinė mokykla, Onušio Donato Malinausko gimnazija, Paluknio „Medeinos“ gimnazija), tiek lenkų mokomąja kalba veikiančioms mokykloms (Paluknio Longino Komolovskio gimnazija, Trakų r. Senujų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinė mokykla). Biudžetinės suvestinės taip pat patvirtina, kad Trakų rajono savivaldybė vykdo pareigą finansuoti šias klases, papildomai skirdama iš savo lėšų reikalingus 50 % arba 100 % mažų klasių išlaikymui visose analizuojamose mokyklose. Tai iliustruoja toliau pateiktos lentelės:

2022–2023 MOKSLO METAI

(Nuo 2022–2023 mokslo metų Trakų r. Senujų Trakų Kęstučio pagrindinė mokykla (dešimtmetė) buvo pertvarkyta į aštuonmetę, t. y. progimnaziją, neprarandant savarankiškumo / teisinio statuso. Onušio Donato Malinausko gimnazija (dvylikametė) buvo pertvarkyta į dešimtmetę pagrindinę mokyklą, neprarandant teisinio statuso, paliekant galimybę 11-12 klasėms mokytis toje pačioje mokykloje).

Eil. nr.	Mokykla	Bendras mokinių skaičius mokykloje	Nepilna klasė	Mokinių skaičius nepilnoje klasėje	Finansavimas iš valstybės biudžeto	Finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
1.	Senujų Trakų Kęstučio progimnazija	134	7 klasė	0	0	0
1.1.			10 klasė	6	0	100 proc.
2.	Senujų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinė mokykla	103	6 klasė	6	50 proc.	50 proc.
2.1.			7 klasė	5	50 proc.	50 proc.
2.2.			9 klasė	4	50 proc.	50 proc.
2.3.			10 klasė	5	50 proc.	50 proc.
3.	Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla	96	8 klasė	6	0	100 proc.
4.	Paluknio Longino Komolovskio gimnazija	131	5 klasė	7	50 proc.	50 proc.
4.1.			8 klasė	3	33 proc.	67 proc.
4.2.			9 klasė	7	50 proc.	50 proc.
4.3.			10 klasė	3	50 proc.	50 proc.

Paluknio „Medeinos“ gimnazija

Eil. nr.	Mokykla	Bendras mokinių skaičius mokykloje	Nepilna klasė	Mokinių skaičius nepilnoje klasėje	Finansavimas iš valstybės biudžeto	Finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
1.	Paluknio „Medeinos“ gimnazija	173	8 klasė	6	0	100 proc.

2023–2024 MOKSLO METAI

Eil. nr.	Mokykla	Bendras mokinių skaičius mokykloje	Nepilna klasė	Mokinių skaičius nepilnoje klasėje	Finansavimas iš valstybės biudžeto	Finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
1.	Senujų Trakų	109	5 klasė	6	0	100 proc.
1.1.	Kęstučio progimnazija		8 klasė	0	0	0
2.	Senujų Trakų	97	5 klasė	7	50 proc.	50 proc.
2.1.	Andžejaus		7 klasė	5	50 proc.	50 proc.
2.2.	Stelmachovskio		8 klasė	5	50 proc.	50 proc.
2.3.	pagrindinė mokykla		9 klasė	7	50 proc.	50 proc.
2.4.			10 klasė	4	0	100 proc.
3.	Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla	103	5 klasė	7	0	100 proc.
4.	Paluknio Longino	111	6 klasė	5	50 proc.	50 proc.
4.1.	Komolovskio		9 klasė	3	0	100 proc.
4.2.	gimnazija (šiais mokslo metais gimnazija neturi 11-12 klasių)		10 klasė	6	50 proc.	50 proc.

Paluknio „Medeinos“ gimnazijos 5–10 klasių analizė

Eil. nr.	Mokykla	Bendras mokinių skaičius mokykloje	Nepilna klasė	Mokinių skaičius nepilnoje klasėje	Finansavimas iš valstybės biudžeto	Finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
1.	Paluknio „Medeinos“ gimnazija	162	9 klasė	5	0	100 proc.

2024–2025 MOKSLO METAI

Eil. nr.	Mokykla	Bendras mokinių skaičius mokykloje	Nepilna klasė	Mokinių skaičius nepilnoje klasėje	Finansavimas iš valstybės biudžeto	Finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
1. 1.1.	Senujų Trakų Kęstučio progimnazija	159	Trakų rajono savivaldybė uždraudė priimti į Trakų Vytauto Didžiojo gimnaziją mokinius iš Senujų Trakų seniūnijos, tuo pačiu padidindama mokinių skaičių Trakų r. Senujų Trakų Kęstučio progimnazijoje.			
2. 2.1. 2.2. 2.3. 2.4.	Senujų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinė mokykla	99	6 klasė	7	50 proc.	50 proc.
			7 klasė	7	50 proc.	50 proc.
			8 klasė	4	0	100 proc.
			9 klasė	5	50 proc.	50 proc.
			10 klasė	7	50 proc.	50 proc.
3.	Onušio Donato Malinausko pagrindinė mokykla	128	-	-	-	-
4. 4.1.	Paluknio Longino Komolovskio gimnazija	111	7 klasė	6	50 proc.	50 proc.
			10 klasė	3	0	100 proc.

Paluknio „Medeinos“ gimnazijos 5–10 klasių analizė

Eil. nr.	Mokykla	Bendras mokinių skaičius mokykloje	Nepilna klasė	Mokinių skaičius nepilnoje klasėje	Finansavimas iš valstybės biudžeto	Finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
1.	Paluknio „Medeinos“ gimnazija	150	10 klasė	6	0	100 proc.

2025–2026 MOKSLO METAI

Eil. nr.	Mokykla	Bendras mokinių skaičius mokykloje	Nepilna klasė	Mokinių skaičius nepilnoje klasėje	Finansavimas iš valstybės biudžeto	Finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
1.	Senujų Trakų Kęstučio progimnazija	182	Siekdama padidinti mokinių skaičių klasėse, Savivaldybė pradeda formuoti įtraukiojo ugdymo klases, užtikrindama mokinių pavėžėjimą iš viso rajono.			
1.1.						
2.	Trakų gimnazijos	85	5 klasė	7	50 proc.	50 proc.
2.1.	Senujų Trakų		7 klasė	7	50 proc.	50 proc.
2.2.	Andžejaus Stelmachovskio progimnazijos skyrius		8 klasė	7	50 proc.	50 proc.
3.	Onušio Donato Malinausko progimnazija	117	7	4	0	100 proc.
4.	Paluknio Longino	104	8 klasė	6	50 proc.	50 proc.
4.1.	Komolovskio gimnazija		10 klasė	7	50 proc.	50 proc.

Paluknio „Medeinos“ gimnazijos 5–10 klasių analizė

Eil. nr.	Mokykla	Bendras mokinių skaičius mokykloje	Nepilna klasė	Mokinių skaičius nepilnoje klasėje	Finansavimas iš valstybės biudžeto	Finansavimas iš Trakų rajono savivaldybės biudžeto
1.	Paluknio „Medeinos“ gimnazija	153	-	-	-	-

Išvados:

Analizuojant duomenis pažymėtina, kad 5–10 klasių atveju nevienodo traktavimo ir netiesioginės diskriminacijos esmė sietina ne su atsisakymu finansuoti šias klases, bet su skirtingomis institucinėmis pasekmėmis, kurias valdymo organas taiko mokykloms pagal jų kalbinį statusą. Statistinės lentelės rodo asimetrišką „ekonominio ir demografinio neefektyvumo“ kriterijų taikymą kaip pagrindą panaikinti švietimo įstaigų teisinį savarankiškumą.

Lenkų mokomąja kalba veikiančių mokyklų atveju nepilnų klasių funkcionavimas, kurios pagal įstatyme numatytas išimtis gauna 50 % garantuotos Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos subsidijos, o likusi 50 % dalis yra finansuojamos savivaldybės, buvo pripažintas pagrindu taikyti griežtą reorganizavimo procesą. Savivaldybės bendro finansavimo būtinybė buvo panaudota kaip argumentas administraciniam Paluknio Longino Komolovskio gimnazijos ir Trakų r. Senujų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinės mokyklos degradavimui iki kitų įstaigų filialo skyrių statuso.

Visiškai priešingą, aiškiai protekcinę politiką, valdymo organas taiko lietuvių mokomąja kalba veikiančių mokyklų atžvilgiu. Jų atveju mokinių skaičiui sumažėjus žemiau nustatyto minimumo, klasės netenka visos (100 %) valstybės subsidijos, todėl jos tampa dvigubai didesne finansine našta savivaldybės biudžetui nei klasės tautinių mažumų mokyklose.

Nepaisant akivaizdaus šių mokyklų ekonominio neefektyvumo biudžeto požiūriu, savivaldybė jų nepriskiria analogiškai reorganizacijai ir nepanaikina jų teisinio savarankiškumo. Išimtis šiuo atveju yra Onušio Donato Malinausko gimnazija (mokykla lietuvių mokomąja kalba), kuri buvo pertvarkyta į pagrindinę mokyklą (dešimtmetę), tačiau, priešingai nei lenkų mokyklų atveju, įstaiga išlaikė 11–12 klasių funkcionavimą per tikslinių savivaldybės subsidijų sistemą. Be to, 2023–2026 metų duomenų analizė tiesiogiai rodo, kad savivaldybės institucijos taiko institucionalizuotus apsauginius mechanizmus, skirtus dirbtinai didinti šių mokyklų finansinį gyvybingumą. To pavyzdys – draudimo priimti mokinius iš Senujų Trakų seniūnijos į Trakų Vytauto Didžiojo gimnaziją nustatymas, siekiant dirbtinai padidinti mokinių skaičių lietuvių mokomąja kalba veikiančioje Trakų r. Senujų Trakų Kęstučio progimnazijoje.

Papildomai taikomos ir kitos priemonės, pavyzdžiui, centralizuotas įtraukiojo ugdymo klasių formavimas šioje mokykloje, užtikrinant mokinių pavėžėjimą iš viso rajono. Panaši apsauga

taikoma ir „Medeinos“ gimnazijai, kuri išlaiko pilną institucinį savarankiškumą, nors dalies jos klasių išlaikymas finansuojamas šimtu procentų savivaldybės biudžeto lėšomis.

6. Mokyklų ekonominis efektyvumas

Surinkta medžiaga leidžia daryti išvadą, kad objektyvūs demografiniai ir finansiniai kriterijai Trakų rajono savivaldybės yra taikomi itin selektyviai ir instrumentiškai. Kai mokinių trūkumas nustatomas lenkų mokyklose, jis interpretuojamas kaip būklė, reikalaujanti negrįžtamo konkrečios mokyklos struktūrų panaikinimo. Tuo tarpu, kai dar didesnis finansinis ir demografinis deficitas nustatomas lietuviškose mokyklose, jis laikomas prioritetiniu viešuoju interesu, reikalaujančiu daugialygio administracinio palaikymo ir tikslinių biudžetinių investicijų. Toks diferencijuotas požiūris neatitinka viešojo administravimo subjektams taikomo lygiateisiškumo principo ir sukuria prielaidas sisteminei tautinių mažumų švietimo marginalizacijai.

Mokyklų tinklo reformos metu valdymo organas iškėlė būtinybę optimizuoti išlaidas reorganizuojant Paluknio Longino Komolovskio gimnaziją. Kaip yra deklaravęs Trakų rajono meras, šis sprendimas leistų sutaupyti apie 160 tūkst. eurų per metus.

Paluknyje esančio pastato išlaikymo sąnaudų operacinė analizė atskleidžia reikšmingą statistinę disproporciją. Nors pastatu naudojasi dvi atskiros švietimo įstaigos – Paluknio Longino Komolovskio gimnazija ir lietuvių mokomąja kalba veikianti Paluknio „Medeinos“ gimnazija – visos infrastruktūros išlaikymo sąnaudos yra priskiriamos išimtinai tik lenkų mokomąja kalba veikiančios mokyklos biudžetui. Tokia apskaitos praktika lemia dirbtinį ir moksliai nepagrįstą vieno mokinio išlaikymo kaštų padidinimą iki 9 427,9 euro. Taip suformuotas finansinis vaizdas valdymo organo yra pateikiamas kaip pagrindinis argumentas dėl tariamo lenkų mokyklos „nerentabilumo“, nors iš tikrųjų jis kyla iš neproporcingo eksploatacinių sąnaudų paskirstymo tarp dviejų tuo pačiu infrastruktūros objektu besinaudojančių subjektų.

Abejonių kelia ir savivaldybės deklaruojamas tikslas reinvestuoti tariamas sutaupytas lėšas į mokyklos infrastruktūrą. Pastato techninės būklės analizė rodo, kad gimnazija šiuo metu turi pavyzdinę ugdymo bazę, kuri pastaraisiais metais buvo kompleksiskai modernizuota. Įgyvendintos investicijos apėmė fasado ir vidaus patalpų atnaujinimą, klasių renovaciją bei specializuotų poilsio ir sensorinių erdvių įrengimą. Mokykla turi modernią gamtos mokslų laboratoriją ir išplėtotą rekreacinę infrastruktūrą. Atsižvelgiant į tai, kad pagrindiniai investiciniai poreikiai jau yra

patenkinti, deklaracija apie lėšų skyrimą neapibrėžtiems infrastruktūriniais tikslais po mokyklos savarankiškumo panaikinimo kelia skaidrumo stokos įspūdį ir kvestionuoja reorganizavimo proceso ekonominį pagrįstumą.

Be to, būtina akcentuoti esminį investicinio kapitalo kilmės aspektą. Dabartinis aukštas mokyklos techninis lygis nėra savivaldybės nuoseklios investicinės politikos rezultatas, bet reikšmingu nebiudžetinių lėšų pritraukimo pasekmė. Beveik 49 % visų objekto modernizavimo išlaidų buvo finansuota tiesiogiai iš Lenkijos valstybės biudžeto. Tai apima tikslines lėšas pastato renovacijai, viršijančias 350 tūkst. eurų, taip pat projektines lėšas, kurių vertė viršija 100 tūkst. eurų. Viešųjų finansų ir socialinio teisingumo principų požiūriu **administraciniai sprendimai, kuriais siekiama degraduoti mokyklą, kurios plėtra buvo tokiu mastu finansuota iš išorinio šaltinio, kelia pagrįstų abejonių.**

Ši praktika gali būti interpretuojama kaip bandymas perimti modernią infrastruktūrą, finansuotą iš tikslinių lėšų, skirtų tautinės mažumos rėmimui, tuo pačiu metu panaikinant subjekto, kuris šias lėšas pritraukė ir panaudojo, teisinį savarankiškumą. Atsižvelgiant į tai, analizė leidžia daryti išvadą, kad valdymo organo ekonominė argumentacija remiasi klaidingomis statistinėmis prielaidomis ir neįvertina reikšmingo Lenkijos pusės kapitalinio indėlio į rajono turtinę bazę.

7. Teismo procesai ir valdymo organo veikloje nustatyti procesiniai pažeidimai

Mokyklų tinklo reorganizavimo procesas Trakų rajone, be anksčiau nustatytų finansinių ir administracinių anomalijų, atskleidžia ir esminius teisėtumo trūkumus jo įgyvendinimo etape. Lietuvos administraciniuose teismuose nagrinėjamų bylų metu surinkta dokumentacija leidžia daryti pagrįstą išvadą apie vietos valdžios institucijų nesilaikymą privalomų teismo sprendimų. Pagrindinis klausimas teisinės valstybės principo ir viešojo administravimo teisėtumo požiūriu yra valdymo organo požiūris į teismo taikytas reikalavimo užtikrinimo priemones.

Iš surinktos tiriamosios medžiagos matyti, kad Vilniaus apygardos administracinis teismas 2022 m. birželio 3 d. nutartimi sustabdė savivaldybės sprendimo dėl reorganizavimo vykdymą, taip nustatydamas besąlyginį draudimą imtis bet kokių veiksmų, nukreiptų į įstaigų sujungimą ar savarankiškumo panaikinimą iki galutinio ginčo išsprendimo. Nepaisant šios reikalavimo užtikrinimo priemonės galiojimo, savivaldybės vykdomosios valdžios institucijos, įskaitant merą,

inicijavo administracinius veiksmus, faktiškai nukreiptus į Paluknio Longino Komolovskio gimnazijos institucinį panaikinimą.

Šie veiksmai pasireiškė „įvykusių faktų“ metodo taikymu teisinėje ir registrinėje erdvėje. Kaip matyti iš įrodymų medžiagos, savivaldybės administracija darė formalizuotą spaudimą gimnazijos vadovybei, įpareigodama ją nedelsiant imtis negrįžtamų reorganizavimo veiksmų. Be kita ko, buvo reikalaujama formaliai informuoti institucijos kreditorius apie numatomą pertvarkymą ir inicijuoti mokyklos teisinio statuso pakeitimą valstybiniuose registruose į statusą „reorganizuojama“. Šie reikalavimai buvo keliami tuo laikotarpiu, kai teismo nutartis, sustabdanti tokių procedūrų vykdymą, galiojo visa apimtimi.

Aprašytos situacijos pasekmė buvo ginčo eskalacija procesiniu lygmeniu. Atsižvelgiant į tai, kad valdymo organas ignoravo teismo nustatytą draudimą kištis į mokyklos struktūrą, mokyklos bendruomenės atstovai pasinaudojo jiems priklausančiomis teisinės gynybos priemonėmis, pateikdami oficialų prašymą taikyti finansines sankcijas. Šis skundas, nukreiptas prieš savivaldybės pareigūnus, įskaitant merą ir tarybos narius, buvo grindžiamas kaltinimu dėl sąmoningo ir tyčinio įsiteisėjusio sprendimo, kuriuo sustabdytas reorganizavimas, nevykdymo.

IV. TAUTINIŲ MAŽUMŲ ŠVIETIMO APSAUGOS TARPTAUTINIŲ IR NACIONALINIŲ LYGMENIMIS SĄLYGOS DISKRIMINACIJOS DRAUDIMO KONTEKSTE

Pažymėtina, kad savivaldybės administracijos institucijų veiksmai švietimo tinklo organizavimo srityje nevyksta aksiologiniame vakuume, bet yra vertinami pagal teisės šaltinių hierarchiją. Trakų rajono savivaldybė yra saistoma ne tik įstatymų nuostatų, bet visų pirma konstitucinės galios normų ir ratifikuotų tarptautinės teisės aktų. Nacionalinio teisinės apsaugos režimo pagrindą sudaro **Lietuvos Respublikos Konstitucijos 37 straipsnis**, kuris tiesiogiai garantuoja tautinėms mažumoms priklausantiems piliečiams teisę puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius. Iš šios nuostatos konstitucinės teisės doktrina kildina ne tik neigiamą asimiliacijos draudimo aspektą, bet ir pozityvią valstybės bei jos teritorinių vienetų pareigą sudaryti realias, institucionalizuotas sąlygas šių teisių įgyvendinimui, ypatingą dėmesį skiriant galimybei užtikrinti veiksmingą prieigą prie švietimo gimtąja kalba.

Konstitucinių normų tiesioginė konkretizacija įtvirtinta nacionaliniuose įstatymuose, nustatančiuose savivaldos institucijų kompetencijos ribas. 2024 m. lapkričio 7 d. priimtas **Tautinių mažumų įstatymas** *expressis verbis* 1 straipsnyje nustato teigiamą valstybės pareigą sudaryti sąlygas, saugančias tautinių mažumų kultūrinę ir kalbinę tapatybę. Ši apsauga grindžiama pagrindiniais principais, įtvirtintais įstatymo 3 straipsnyje, tarp kurių visų pirma yra **lygių galimybių principas, užtikrinantis apsaugą nuo diskriminacijos, be kita ko, dėl tautybės ir kalbos, kultūrinės įvairovės rėmimo principas bei derinimo ir bendradarbiavimo principas**. Pastarasis nustato pareigą konsultuotis su tautinės mažumas vienijančiomis organizacijomis priimant bet kokius sprendimus, susijusius su jų teisėmis – reikalavimą, kuris reorganizavimo procese Trakų rajone buvo ignoruotas. Įstatymas taip pat tiesiogiai numato **tautinei mažumai priklausančio asmens teisę mokytis tos mažumos kalba mokykloje** (7 straipsnis).

Šie rėmai glaudžiai koreliuoja su 1991 m. birželio 25 d. (su vėlesniais pakeitimais) **Švietimo įstatymo** nuostatomis. Nors šio įstatymo 58 straipsnis suteikia savivaldybei teisę formuoti mokyklų tinklą, ši kompetencija turi atsižvelgti į bendruomenių poreikių įvairovę. Pagal 28 straipsnio 6 dalį savivaldybė privalo užtikrinti optimalų švietimo įstaigų tinklą, kuris atsižvelgia į šią įvairovę, o teritorijose, kuriose tradiciškai gausiai gyvena tautinės mažumos, savivaldybė privalo užtikrinti galimybę mokytis tautinės mažumos kalba (28 straipsnio 7 dalis). Įstatymas taip pat tiesiogiai nustato, kad formuojant valstybinių ir savivaldybių mokyklų tinklą turi būti vykdomos

konsultacijos su gyventojais siekiant apsaugoti viešąjį interesą (28 straipsnio 5 dalis). Skaidrumo ir socialinio dialogo reikalavimą papildomai stiprina 61 straipsnyje įtvirtinta galimybė steigti savivaldybės švietimo tarybas, skatinančias visuomenės dalyvavimą formuojant švietimo politiką.

Lenkų mokomąją kalbą veikiančių mokyklų reorganizavimo procesas Trakų rajone, atsižvelgiant į šias nuostatas, kelia abejonių dėl jo atitikties teisei. Pagal Švietimo įstatymo 44 straipsnio 2 dalį bendrojo ugdymo mokyklos reorganizavimas ar likvidavimas savivaldybės tarybos sprendimu turi būti grindžiamas kompleksiška kriterijų visuma, apibrėžta 43 straipsnio 8–14 dalyse. Šios nuostatos aiškiai įpareigoja **lanksčiai vertinti reikalavimus dėl klasių dydžio, atsižvelgiant į tokius veiksnius kaip mokymo kalba, mokyklos geografinė padėtis, mokinių poreikiai ir regiono specifika**. Trakų rajono savivaldybės minėtų įstatyme nustatytų tikslingumo kriterijų ignoravimas, vietoje to mechanškai taikant vienodas kiekybines ribas, laikytinas piktnaudžiavimu suteiktais įgaliojimais, lemiančiu neleistiną administracinį tautinių mažumų mokyklų institucinės savarankiškumo nykimą. Be to, atskleisti dirbtinio priėmimo formavimo mechanizmai – grindžiami iš viršaus nustatytais priėmimo ribojimais – tiesiogiai pažeidžia Švietimo įstatymo 29 straipsnio nuostatą, kuri garantuoja kiekvienam mokiniui teisę laisvai pasirinkti mokyklą ir ją keisti.

Tarptautinės teisės lygmeniu, kuris apibrėžia vietos administracijos veiksmų teisėtumo ribas, esminę reikšmę turi 1995 m. priimta **Europos Tarybos Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija**, kurią yra ratifikavusi Lietuvos Respublika. Šis dokumentas, laikomas svarbiausiu Europos teisiniu instrumentu šioje srityje, apibrėžia mažumą kaip piliečių grupę, susietą bendra tapatybe, kalba ir kultūra, ir nustato valstybėms narėms aiškius įsipareigojimus užtikrinti jų lygiateisį traktavimą. Nagrinėjamos situacijos kontekste ypatingas dėmesys tenka Pagrindų konvencijos **14 straipsniui, kuris nustato valstybės pareigą pripažinti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisę mokytis mažumos kalbos arba gauti išsilavinimą ta kalba**. Šių nuostatų įgyvendinimas yra nuolat stebimas Pagrindų konvencijos patariamąjį komitetą, kuris savo periodinėse išvadose ne kartą yra pabrėžęs, kad mokyklų tinklo optimizavimas negali lemti neproporcingo tautinių mažumų švietimo prieinamumo pablogėjimo.

Šio režimo papildymą ir sustiprinimą sudaro **Europos žmogaus teisių konvencija (EŽTK)**. Mažumų mokyklų reorganizavimo proceso įgyvendinimas taip, kaip aprašyta ankstesniuose ataskaitos skyriuose, kelia rimtą **riziką pažeisti EŽTK Protokolo Nr. 1 2 straipsnį (teisė į mokslą), vertinamą glaudžiamame ryšyje su EŽTK 14 straipsniu, nustatančiu bendrą**

diskriminacijos draudimą, įskaitant diskriminaciją dėl priklausymo tautinei mažumai. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika aiškiai rodo, kad diskriminacija pasireiškia ne tik skirtingu asmenų traktavimu analogiškoje situacijoje, bet ir tuo, kad nėra skirtingai traktuojami subjektai, kurių objektyvi situacija iš esmės skiriasi. Teisės požiūriu diskriminacijos draudimo **pažeidimas (EŽTK 14 straipsnis ir Pagrindų konvencijos nuostatos) nagrinėjamoje situacijoje pasireiškia nevienodu švietimo subjektų, esančių analogiškoje faktinėje ir teisinėje padėtyje, traktavimu, kurį valdymo organas taiko, remdamasis vien mokymo kalbos kriterijumi.** Kaip nustatyta ankstesnėje analizėje, Trakų rajono savivaldybė galiojančias teisės normas taiko nenuosekliai ir selektyviai. Lietuvių mokomąją kalbą veikiančių mokyklų, susiduriančių su demografiniu nuosmikiu, atžvilgiu taikomi lankstūs apsaugos mechanizmai bei užtikrinamas pilnas finansavimas, tuo tarpu lenkų mokomąją kalbą veikiančių mokyklų, patiriančių analogišką mokinių trūkumą, atžvilgiu taikomos griežtos reorganizavimo sankcijos ir panaikinamas jų teisinis savarankiškumas. Tokia praktika, kai viešosios valdžios institucija skirtingai vertina teisinės pasekmės panašioms subjektams pagal jų tautinį pobūdį, atitinka tiesioginės diskriminacijos požymius teisės taikymo procese ir laikytina piktnaudžiavimu administraciniais įgaliojimais.

Nepaisant minėtų savivaldos lygmens pažeidimų, esminis teisinio ir sisteminio pobūdžio argumentas, paneigiantis pasirinktą reorganizavimo modelį, yra netiesioginės diskriminacijos reiškinys, kylantis dėl mechaninio įstatymuose nustatytų vienodų demografinių kriterijų taikymo. Lietuvos Respublikoje gyvena 2,88 milijono gyventojų, iš kurių lenkų bendruomenė sudaro apie 6,5 procentus. Vienodų klasių dydžio minimalių reikalavimų (pavyzdžiui, 8 ar 12 mokinių) taikymas mažose gyvenvietėse tiek dominuojančiai daugumai, tiek itin išskaidytai tautinei mažumai yra akivaizdus proporcingumo principo pažeidimas. Šiuo atveju teisė formaliai vienodai traktuoja subjektus, turinčius iš esmės skirtingą demografinį potencialą. **Reikalavimas lenkų mokyklai surinkti tokį patį minimalų mokinių skaičių kaip lietuvių mokyklai ignoruoja objektyvias sociologines aplinkybes ir paverčia šio kriterijaus įgyvendinimą faktiškai neįmanomu.** Lankstų rodiklių, pritaikytų prie konkretaus regiono etninės struktūros, nebuvimas tiesiogiai apsunkina konstitucinės teisės mokytis gimtąja kalba įgyvendinimą. Todėl savivaldos institucijoms tenka dar didesnė pareiga, pasitelkiant diskrecijos ribas ir įstatyme numatytas išimtis, užtikrinti tautinių mažumų apsaugą. Vis dėlto Trakų rajono savivaldybė šios pareigos sąmoningai nevykdė.

Pažymėtina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas, įvertinęs ne lietuvių mokomąja kalba veikiančių mokyklų marginalizacijos riziką, nacionalinėje teisinėje sistemoje yra numatęs atitinkamas apsaugos priemones. Švietimo srities teisinis reguliavimas aiškiai leidžia taikyti išimtis tautinių mažumų mokykloms ir įstaigoms, esančioms dideliu atstumu nuo kitų švietimo centrų. Tokios situacijos pavyzdys – L. Komolovskio gimnazija Paluknyje, esanti 22 kilometrų atstumu nuo artimiausios alternatyvios įstaigos. Vis dėlto geografinių ir kalbinių aplinkybių nepaisymas reorganizuojant švietimo įstaigas pagal Švietimo įstatymo 43 ir 44 straipsnius bei visuomenės konsultacijų pareigos vengimas leidžia konstatuoti valstybės teigiamų įsipareigojimų neįgyvendinimą.

Valstybės švietimo politika turi būti grindžiama griežtos pusiausvyros principu. Valstybinės integracijos ir gero lietuvių kalbos mokėjimo būtinybė, kuri iš esmės yra remiama ir palaikoma žmogaus teises ginančių organizacijų (įskaitant EFHR), negali būti įgyvendinama metodais, lemiančiais faktinį tautinių mažumų mokyklų specifikos ir institucinės tapatybės išnykimą. Radikalūs reorganizavimo sprendimai, kartu su neproporcingai griežtais demografiniais kriterijais, pažeidžia šią konstitucinę pusiausvyrą. **Trakų rajono savivaldybės veiksmai, nukreipti prieš lenkų mokomąja kalba veikiančių švietimo įstaigų integralumą, peržengia teisėto biudžeto optimizavimo ribas ir iš esmės tampa procedūra, pažeidžiančia tiek nacionalinę teisę, tiek Lietuvos Respublikai privalomus žmogaus teisių apsaugos standartus, nustatytus Europos Tarybos.**

GALUTINĖS IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Šioje ataskaitoje surinkta ir išanalizuota tyrimo medžiaga leidžia suformuluoti galutines išvadas. **Tautinių mažumų mokyklų tinklo reorganizavimo procesas Trakų rajone, pradėtas 2022 m. kovo mėn., nėra grindžiamas objektyviais ir visuotinai taikomais demografiniais ir ekonominiais kriterijais. Jo metu valdymo organas savavališkai ir selektyviai naudoja administracinės valdžios instrumentais, taip sukeldamas diskriminacijos reiškinių lenkų mokomąją kalbą veikiančių įstaigų atžvilgiu.**

Pagrindinė švietimo subjektų teisinės padėties diferencijavimo priemonė yra asimetriškas savivaldybės finansavimo ir registrų tvarkymo mechanizmų taikymas. Nepilnų klasių (5–10 ir 11–12) duomenų analizė parodė, kad Trakų rajono savivaldybė disponuoja veiksmingomis teisinėmis ir finansinėmis priemonėmis, leidžiančiomis išlaikyti klasių, neatitinkančių įstatyme nustatytų mokinių skaičiaus reikalavimų, funkcionavimą. **Tačiau šios priemonės taikomos tik toms mokykloms, kuriose mokoma lietuvių kalba** („Medeinos“ gimnazija, mokyklos Onuškyje). Esant identiškai demografiniai situacijai lenkų mokomąją kalbą veikiančios mokyklos (Paluknio Longino Komolovskio gimnazijos ir Senujų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinės mokyklos) susiduria su mokinių išbraukimu iš registrų ir sankcija – nuolatiniu teisinio savarankiškumo praradimu.

Papildomai nustatyta, kad savivaldybės valdžios institucijos kišasi į laisvę pasirinkti švietimo kelią, taikydamos iš viršaus nustatytus priėmimo apribojimus (draudimas priimti mokinius iš Senujų Trakų seniūnijos į Trakų Vytauto Didžiojo gimnaziją, kurioje mokoma lietuvių kalba) bei centralizuodamos įtraukiojo ugdymo mokinių pavėžėjimo organizavimą, siekiant dirbtinai palaikyti pasirinktų lietuvių kalbą veikiančių įstaigų demografinius rodiklius.

Atsižvelgiant į šiuos faktus, savivaldybės **rėmimasis argumentu dėl lenkiškų mokyklų „ekonominio neefektyvumo“ laikytinas nepagrįstu ir tarnaujančiu išimtinai veiksmy, nukreiptu į jų likvidavimą, pateisinimui.** Šis argumentas juo labiau nepagrįstas, nes savivaldybės taikomas pasirinktų lietuviškų klasių „dvigubo finansavimo“ modelis gerokai labiau apsunkina rajono biudžetą nei pigesni alternatyvūs sprendimai, kurie buvo atmesti dėl priežasčių, nesusijusių su jų esme (pvz., bendras mokymo planas Paluknyje).

Aukščiau nurodyta praktika sudaro ne tik konstitucinio asmenų lygybės prieš įstatymą principo ir įstatymų nuostatų pažeidimą, bet ir tiesiogiai pažeidžia Europos Tarybos nustatytus žmogaus teisių apsaugos standartus, įskaitant Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos ir Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatas. Situacija, kai viena įstaiga gauna besąlyginę finansinę paramą iš mokesčių mokėtojų lėšų, nepaisant akivaizdžiai mažo mokinių skaičiaus, o kita – esant analogiškiems arba aukštesniems rodikliams – likviduojama vien dėl mokymo kalbos, sudaro **neleistinos švietimo segregacijos formą**. Tokie veiksmai mažina piliečių pasitikėjimą valstybe ir jos institucijomis, **sukurdami sisteminio lenkų tautinės mažumos atskirties jausmą**. Be to, šis procesas pasižymi esminiais procedūriniais trūkumais, pasireiškiančiais tuo, kad savivaldybės pareigūnai ignoravo įsiteisėjusius administracinių teismų sprendimus dėl reorganizacijos sustabdymo.

Galutinės rekomendacijos ir pasiūlymai

Atsižvelgiant į nacionalinių teisių gynimo priemonių išnaudojimą ir artėjančią analizuojamų įstaigų juridinio asmens statuso praradimo terminą, siūloma imtis neatidėliotinų priežiūros ir teisėkūros veiksmų centriniu lygmeniu. Pirmiausia rekomenduojama įgyvendinti procedūras, skirtas operatyviai užtikrinti švietimo galimybių lygybę, įpareigojant valdymo instituciją taikyti Paluknio Longino Komolovskio gimnazijai ir Senųjų Trakų Andžejaus Stelmachovskio pagrindinei mokyklai įstatymų leidėjo numatytus apsaugos mechanizmus.

Antra, kaip racionalus ir kompromisinis sprendimas, tvirtai remiamas vietos bendruomenės, siūloma sudaryti taikos susitarimą, užtikrinantį lenkų mokomąją kalbą veikiančioms įstaigoms juridinio asmens statuso išsaugojimą ir savarankiškų dešimtmečių mokyklų statusą. Toks sprendimas užtikrintų beveik šimto mokinių, lankančių kiekvieną iš šių įstaigų, švietimo interesus. Trečia, būtina atlikti nepriklausomą finansinį auditą dėl valstybės ir savivaldybės lėšų paskirstymo modelio, taip pat patikrinti bendros infrastruktūros eksploatacinių išlaidų apskaitos metodiką. Šio veiksmo tikslas – užkirsti kelią situacijoms, kai mažumų mokykloms tenka neproporcinga bendrų išlaikymo sąnaudų našta už objektus, kuriais naudojasi kelios įstaigos. Trakų rajono švietimo reorganizavimo klausimas gerokai peržengia vietinio administracinio ginčo ribas. Jis sudaro sisteminį testą Lietuvos Respublikai dėl realaus ir faktinio – o ne vien deklaratyvaus – tautinių mažumų teisių laikymosi. Dabartinės administracinių veiksmų krypties tęstinumas gali lemti negrįžtamus lenkų švietimo Vilniaus apskrityje nykimo procesus.

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ FONDAS

kodas: 302562592, Metalo g. 19, Vilnius LT-02190
+370 691 50 822 | info@efhr.eu | www.efhr.eu

Gaukite naujausią informaciją apie EFHR veiklą

www.efhr.eu/newsletter/
www.facebook.com/EFHR.lt

Paremė EFHR veiklą:

Sąskaitos Nr.: **LT38 7300 0101 2476 8047**

VšĮ „Europos žmogaus teisių fondas“

Europos žmogaus teisių fondas (EFHR) yra nevyriausybinė organizacija, įkurta Lietuvoje 2010 metais, kurios veikla apima žmogaus teisių, įskaitant tautinių mažumų teises, apsaugą ir reagavimą į šių teisių pažeidimus.

